

УДК 141.7:316.42

Н 54

Геннадій НЕРСЕСЯН

ХАРАКТЕР ВПЛИВУ ФЕНОМЕНУ СУСПІЛЬНОГО РОЗПОДІЛУ НА РОЗВИТОК ЛЮДИНИ І СУСПІЛЬСТВА

Статтю присвячено виявленню особливостей існування перетворених форм у системі суспільного розподілу. Особливий логіко-гносеологічний акцент робиться на демонстрації деструктивного характеру впливу перетворених форм на гармонійність, цілісність взаємодії між виробництвом та споживанням. Зроблено застереження, що сучасний стан суспільного розподілу призводить до людського відчуження і стає перешкодою на шляху творчого розвитку людини. Узагальнюючим висновком стає теза про необхідність зміни ставлення людини до самої себе.

***Ключові слова:** суспільне відтворення, виробництво, споживання, перетворена форма.*

Аналіз розподілу суспільних благ відіграє вирішальну роль у розумінні процесів суспільного відтворення. Особливо це актуально в мінливих умовах теперішніх глибинних соціально-економічних трансформацій в Україні. Дослідження проблем суспільного розподілу завжди було важливе для становлення економічної науки і господарського життя, позаяк розподіл, поряд із виробництвом, споживанням і обміном, є однією з вирішальних фаз системи суспільного відтворення.

Дослідження цих проблем нині важливо й тому, що в умовах трансформації української, а також глобалізації світової економіки розподіл суспільних благ відбувається здебільшого у перетворених формах: не за працею, а розподіл за працею не забезпечує ефективної господарської мотивації. При цьому кількісний і якісний поступи у системі суспільного відтворення

відкривають порівняно більші евристичні простори, з урахуванням використання філософської методології, для дослідження розподільчих відносин, ніж це було можливе у попередні періоди.

Соціально-економічні перетворення в Україні призвели до зміни структури і характеру суспільного розподілу, а декларативне утвердження принципів соціальної рівності і справедливості загострюють питання адекватності здійснення розподільчих відносин, пред'являють підвищені вимоги до форм, методів і механізмів практичної реалізації принципів соціальної рівності. На сьогодні накопичилося вже багато суперечностей і недоліків у системі суспільного розподілу, які негайно потрібно вирішувати.

В економічній науці завжди приділялося чимало уваги проблемам розподілу суспільних благ. Серед численних наукових праць не залишилися поза увагою проблеми, що відображають ефективність розподільних процесів як у системі суспільного відтворення в цілому, так і в рамках того чи іншого комплексу економічних відносин. У сучасних умовах господарювання дослідження здебільшого базуються на вивченні ринкової проблематики здійснення процесів суспільного розподілу. Проблеми суспільного розподілу досліджуються зокрема в працях Л. Абалкіна, О. Белокрилової, С. Глазьева, Д. Львова.

Л.Абалкіну вдалося сформулювати основні риси пострадянської господарської системи і розглянути проблеми суспільного розподілу в нових соціально-економічних умовах [1]. Значну увагу автор приділив питанням форм власності, рівноправ'я і рівності, а також проблемам суспільного розподілу залежно від вкладу окремого індивіда суспільства в кінцевий результат. Д.Львов зосередив увагу на дослідженні інституційної структури економіки, на особливостях еволюції господарської системи на макрорівні, наголосив на нерівномірності процесів суспільного розподілу з позицій еволюції макроекономічної теорії [10]. С.Глазьев досліджував проблеми неефективності державного регулювання доходів населення в системі суспільного відтворення і постійному зростанні соціальної нерівності [7]. О.Белокрилова досліджує

особливості і способи розподілу в різних економічних системах, тенденції і напрямки ринкової трансформації механізму суспільного розподілу доходів [3].

Утім, незважаючи на наявність значного теоретичного доробку фундаментальних і прикладних робіт з дослідження феномену суспільного розподілу, багато важливих проблем розподільних відносин залишаються поза увагою через зосередженість на суто економічній проблематиці. На нашу думку, сьогодні особливо бракує якісних досліджень зазначеної проблематики з використанням добротної філософської методології, яка спирається на загальнонаукові принципи об'єктивності, істинності і цілісності.

Метою статті є розкриття феномену суспільного розподілу з використанням методології перетворених форм і діалектичного методу пізнання, а також виявлення основних детермінуючих факторів здійснення розподільчих відносин у теперішніх умовах відтворення соціально-економічної системи.

Для досягнення цієї мети поставлені такі дослідницькі задачі:

- виявити принципові особливості та параметри, що конструюють сучасну соціальну-економічну систему, а також здійснити рефлексію виробничо-споживчих процесів у системі категоріального синтезу;

- уточнити та конкретизувати категорію суспільного розподілу в сучасних умовах, дати їй розгорнуте тлумачення з урахуванням діалектичного методу пізнання, а також методології перетворених форм;

- визначити характер впливу розподілу на процеси суспільного відтворення і на людину, а також дати розуміння особливостям розподілу в сучасних умовах.

Принцип соціалізму “від кожного за здібностями, кожному за працею”, який брався за основу суспільного устрою часів радянської держави, але, на жаль, не до кінця був втілений в життя, нині цинічно нехтується. Потреби людей не порівнювані з їх здібностями: апетити одних членів суспільства далеко не підкріплюються їхніми можливостями і задатками, а інші, всупереч своєму внеску в суспільну “скарбничку”, – несправедливо позбавлені можливості отримати хоча б те, що

заробили своєю чесною і напруженою працею. Ідея соціальної справедливості ганебно ігнорується одними і щодень стає все більш утопічною для інших.

Не секрет, що в сучасному світі ідейно-життєвою домінантою є задоволення суто матеріальних утилітарних людських потреб, зведених до перетвореної *всезагальної практичної форми* – до грошей. При цьому переважній більшості людей доводиться лише відтворювати умови свого існування, залишаючись рабом, пролетарем, трудящим, розлюдненою істотою, поміщеною у систему умов і координат тотального відчуження, “певним чином вимуштруваною силою природи” (К. Маркс), об’єктом впливів [13, 340].

З кожним днем ми все більше відчужуємося від системи зв’язків (суспільних взаємодій і соціальних відносин), в яких людина постає як міра всіх речей, як *ансамбль*, а не механічна сукупність суспільних відносин.

Однією з причин такого сумного розвитку соціально-економічної системи на сучасному етапі є неефективне функціонування найважливішою фази суспільного відтворення – РОЗПОДІЛУ.

Розподіл є проміжною ланкою в системі суспільного відтворення, на якому визначається пропорція *опредметнення-розпредметнення* суспільних взаємодій для кожного учасника суспільного Виробництва-Споживання в суспільному продукті. К. Маркс зазначає, що “...в процесі виробництва члени суспільства пристосовують (створюють, перетворюють) продукти природи до людських потреб; розподіл встановлює пропорцію, в якій кожен індивід бере участь у виробленому... Розподіл визначає відношення (кількість), в якому продукти дістаються індивідам” [11, 714 – 715].

Науково-бездоганну інтерпретацію категорії Розподіл дає Б. В. Новіков. За його словами, сутнісне значення розподілу полягає в тому, що воно постає формою перманентного зняття меж (звідси: РАС-ПРЕДЕЛЕНИЕ, рос.) актуальної обмеженості і даності людської діяльності; зняття, яке здійснюється за мірками потреб і здібностей, що універсально розвиваються, за мірками життя в гуманістичному суспільстві. Концентрований вираз

змісту розподілу в цих умовах: це культивування всіх властивостей суспільної і перманентно усупільненої людини і продукування її як людину з можливо багатими властивостями і зв'язками (відносинами, взаємодіями) [15, 134].

Взагалі ланцюжок *Виробництво/Споживання – Розподіл – Обмін – Споживання/Виробництва* ніколи не переривається. Ці процеси не існують поза їх взаємопроникною і взаємовиключною єдністю. При цьому Розподіл іде від суспільства, а Обмін – від індивіда. Як пише К. Маркс, “У виробництві об'єктивується особистість, в особистості об'єктивується річ”.

Отже, формується бездоганна діалектична суперечність, в якій Виробництво – теза, Споживання – “своє-інше-себе” – антитеза. Вони становлять єдність протилежностей у рамках Суспільного відтворення – синтезу як перервно-безперервного і безперервно-перервного взаємообумовленого процесу “опредметнення-розпредметнення” людських навичок, умінь, здібностей тощо.

При цьому на шляху розв'язання діалектичної суперечності визначальну роль відіграє саме фаза Розподілу, яка опосередковує полюси – Виробництво-Споживання. Саме завдяки розбалансованості і хаотичності системи розподільних зв'язків (суспільних взаємодій і соціальних відносин), так ретельно обґрунтованої ліберальною доктриною, у суспільстві продукуються передумови дисгармонії в системі суспільного відтворення.

Форми Розподілу суспільних благ і поділу праці не статичні. Вони розвиваються разом із розвитком суспільства. Тому кожен спосіб виробництва обумовлює і свої власні форми Розподілу. “Структура розподілу, – писав К. Маркс, – повністю визначається структурою виробництва. Розподіл власне є продукт виробництва – не лише за змістом, бо розподілятися можуть тільки результати виробництва, а й за формою, бо певний спосіб участі у виробництві визначає особливу форму розподілу, форму, в якій беруть участь в розподілі” [11, 721].

Розподіл, обумовлений характером виробництва, здійснює активний вплив на Виробництво-Споживання. Він може, наприклад, сприяти зростанню виробництва або гальмувати

його, забезпечувати переважний розвиток одних галузей і стримувати розвиток інших, змінювати співвідношення між продуктивним і особистим споживанням шляхом збільшення частки продуктів, що йдуть у продуктивне споживання, і зменшення частки продуктів, що йдуть в особисте споживання, і навпаки.

З огляду на роль Розподілу в системі суспільного відтворення, чимало мислителів різних часів намагалися дослідити проблеми його функціонування.

Античне суспільство, являючи собою традиційну громаду, було орієнтоване на об'єднання людей. Аристотель одним із перших спробував розібратися в цьому. Щоправда, його судження мали суто філософський характер, наприклад, розуміння багатства в нього зводиться до “сукупності засобів, необхідних для життя і корисних для державної та сімейної громади” [2, 389 – 390].

У поглядах на багатство зосереджено релігійне сприйняття відносин розподілу, специфічних для раннього середньовіччя. Найвидатніший представник східного християнства Іоанн Златоуст, вказуючи на відносність багатства, каже: “Джерело всього зла – це надлишок і бажання мати більше, ніж ми потребуємо”. Не обмежуючись цим, він продовжує: “Не той багатий, хто оточений услякими володіннями, але той, хто не потребує багато чого; не той бідний, у кого немає нічого, але той, кому багато потрібно” [9, 39 – 67].

Перша теорія розподілу виникла у XVII столітті. До того часу проводився лише кількісний аналіз розподілу доходів, чим особливо відзначається робота У. Петі (1623-1687) “Політична арифметика”. Слово “розподіл” у своїх роботах широко використовує Ф. Кене (1694 – 1774). Міркування про те, як створюються і розподіляються багатства, рясніють у роботі А. Тюрго (1694 – 1744) “Ефемериди громадянина” (1770 р.) [16].

А. Сміт (1723 – 1790) вважав, що загальний річний продукт праці кожної країни повинен розподілятися між різними жителями країни або у вигляді заробітної плати за їх працю, або у вигляді прибутку на їхній капітал, або у вигляді ренти за їх землю [16].

Д. Рікардо (1772 – 1823) ставить проблеми розподілу у центр економічних досліджень. Він стверджує: “Те, що виходить з поверхні землі шляхом об'єднання праці, машин і капіталу,

ділиться між трьома класами суспільства: власниками землі, власниками капіталу і робітниками. Але ці частки дуже різні на різних стадіях суспільного розвитку. Визначити закони, які управляють цим розподілом, – головне завдання теоретичної економіки” [16].

Теоретичний внесок Дж. Стюарта Мілля (1806 – 1873) полягає у введенні розрізнення “законів виробництва, які до істин природного порядку”, та законів “розподілу багатства, яким займаються виключно людські інститути”, тобто закони власності, спадкування, система земельної оренди [16].

Теорія розподілу К. Маркса (1818 – 1883) спирається на теорію трудової вартості і доповнюється вченням про додану вартість та експлуатацію. Відповідно до неї, додана вартість ділиться тільки між капіталістами, які виконують різні функції у суспільному виробництві загалом, і в зв’язку з цим розпадається на прибуток, відсоток, торговий прибуток, земельну ренту. Отже, можна зробити висновок, що всі положення класиків розглядають проблему розподілу між суб’єктами ринкових відносин. Ринок і ринкова кон’юнктура є природним регулятором розподільних відносин. Інструменти регулювання – заробітна плата, капітал та інше. У ринковій економіці ціна, яка регулює попит і пропозицію факторів виробництва, є мотором їх розподілу між різними учасниками відтворювального процесу [12].

При цьому структура розподілу повністю визначається структурою виробництва, а розподіл власне є продуктом виробництва. Це видно не тільки за предметом, що розподіляється, а й за формою, оскільки визначений спосіб участі у виробництві.

У сучасній соціально-економічній реальності суперечність Виробництво-Споживання набуває антагоністичного характеру. Значна частка всього створюваного сукупного суспільного продукту і виробленого національного доходу розподіляється вкрай хаотично і неефективно, а головне – соціально несправедливо. Доходи надаються економічним суб’єктам незалежно від їхнього внеску у створення сукупного суспільного продукту.

Держава за допомогою податкової системи вилучає частину винагород виробників до держбюджету, а потім

намагається перерозподіляти ці ресурси (проте далеко не за принципом “від кожного за здібностями, кожному за потребою”) через статті державних витрат або витрат на соціальні потреби для тимчасового збалансування системи.

Однак, відомо, що дійсна функція держави зводиться саме до забезпечення гармонійного та пропорційного перерозподілу суспільних зв’язків. В іншому випадку виникають диспропорції в процесі *індивідуалізації суспільного та усупільнення індивідуального*, неможливість переходу від єдності на рівні громадських інтересів до єдності на рівні суспільної свідомості, світогляду, тобто не здійснюється діалектична суперечність: *патріотизм – патерналізм*, не виникає солідарність як необхідна умова формування людини цілком усупільненої [5].

На практиці розподіл зв’язків відбувається неадекватно, в т.ч. і завдяки державі. Не секрет, що потреби сучасного суспільства обмежуються лише одним – кількістю грошей – всезагальною практичною формою. Здібності людини, своєю чергою, повністю спрямовані на збільшення цієї самої кількості шляхом безпідставної індивідуалізації суспільного.

Простіше кажучи, після Бреттон-Вудської угоди 1944 року долар стає світовою резервною валютою, а після Ямайської угоди 1976 золото взагалі перестає бути загальним еталоном вартості, гроші отримують можливість для відриву від бази матеріального виробництва. І відтоді стає можливим, заробляючи “віртуальні” гроші, займаючись “споживацтвом”, за рахунок роздутої системи кредитування претендувати на неадекватно велику частку при розділі “суспільного пирога”. Наприклад, США сьогодні дає світовій спільноті 20% ВВП, а споживають – 40%. У результаті, одні подихають від обжерливості, а інші вмирають від голоду. [13, 184] Проблема в тому, що в сучасній економіці реальних етalonів вартості не залишилося.

У підсумку – критично порушені умови для адекватного виникнення, розгортання та розв’язання діалектичної суперечності усупільнення індивідуального та індивідуалізації суспільного. У відношенні поведінки США на світовій арені особливо помітний перекис: убогість привнесення вкладу на діалектичну чашу Виробництва як “усупільнення

індивідуального” і надмірна і необґрунтована частка в чаші Споживання як “індивідуалізації суспільного”.

У результаті, в умовах сучасної повної лібералізації економічного життя Розподіл здійснюється в *перетворених формах*, далеких від сутнісного змісту дійсного процесу на умовах соціальної рівності та раціональності – гуманізму. При цьому характер і форми такого розподілу визначаються самою системою суспільних відносин. Як наслідок, при такому розподілі Обмін виявляється *нееквівалентним*, хоча і на основі “об’єктивних” ринкових сигналів.

Хаотичний розподіл і нееквівалентність обміну в сучасній соціально-економічній системі пов’язані з тим, що в системі наявні різного роду економічні категорії і регулятори, значення яких представлено у *формах об’єктивованої видимості*. Відповідно, в реальному житті в системі відбиваються зовнішні, уявні, фіктивні (і тому по суті справи помилкові) форми (механізми) функціонування Розподілу. Фактично мова йде про конструювання такого механізму суспільного розподілу благ, у результаті якого народжуються непримиренні вартісні диспропорції серед членів суспільства, які і роблять визначальний вплив на хибний перебіг суперечності “усуспільнення індивідуального – індивідуалізація суспільного” – власне суперечності Виробництво/Споживання.

Почнемо з вартісного хаосу і фіктивності. Зрозуміло, що еквівалентом може бути товар, в якому виражається вартість інших товарів. В умовах товарно-грошових відносин загальним еквівалентом, в якому товари відображають свою вартість, є гроші. Отже, завдання полягає в тому, щоб ціна продукції, виробленої кожним учасником, відображала суспільно необхідні витрати його праці. Однак на практиці це далеко не так.

Причиною цього є такі сучасні економічні інститути, як механізм біржових торгів, функціонування віртуального фінансового сектору, безпідставні критерії встановлення вартості окремих товарів, послуг, робочої сили і т.д. Всі ці механізми “створюють” фіктивні блага, відірвані від реальної вартості матеріального виробництва. У результаті чого одні члени суспільства мають можливість акумулювати в своїх “кишенях” віртуально зароблені порівняно великі обсяги вартості, які не

підкріплені реальним виробництвом. Тобто створюється підґрунтя для зловживання в частині “індивідуалізації суспільного”. При цьому переважна більшість членів суспільства продовжує працювати, але саме спекулянти володіють реальною платіжною силою.

Приміром, фіктивна вартість і фіктивні блага, що створені на фондовому ринку за рахунок існування великої кількості “віртуальних” цінних паперів. Адже фіктивний капітал, який приносить спекулятивні прибутки, можна сміливо називати джерелом *іраціональних перетворених форм* сучасного капіталу. Причому, такий капітал має декілька ступенів фіктивності. Якщо акції та облигації – перша похідна і перша перетворена форма механізму неадекватного розподілу капіталу, то похідні від них цінні папери – деривати (ф’ючерси, валютні і процентні свопи, варанти і т.д.) – являють собою *форму форми* механізму розподілу, перетворену форму наступного рівня відчуження. Їх вартість, а також можливість отримання з їх допомогою прибутків, залежить від руху цін на інші фінансові інструменти, але не від змін у реальному секторі виробництва.

За рахунок існування такої форми “заробітків” спотворюється дійсний характер розподільчих зв’язків (суспільних взаємодій і соціальних відносин), згідно з яким людина не може претендувати на те, чого вона не заслужила. Це принцип соціальної справедливості. Це той соціальний імператив, згідно з яким людина прагне до створення суспільства соціальної справедливості – СОЦІАЛЬНОЇ СОЛІДАРНОСТІ. Зараз людина отримує суспільні блага не “за працю”. Не потрудився, зате “поїв”. Це метафізична ХАЛЯВА.

Погіршує ситуацію сучасного Розподілу і те, що існують сучасні технологічні способи (механізми) визначення вартості товарів, послуг, грошей, вартості робочої сили. Це найпотужніша всесвітня технологія, яка за відсутності чітко регламентованих, науково обґрунтованих принципів функціонування ринкових механізмів може перетворити економічне середовище в хаос.

Ці технології, які вже давно стали (за відсутності принципів) засобом “не виробничого” спекулятивного заробітку, досі помилково приймаються “за об’єктивні” механізми

визначення ринкової вартості в реальному масштабі часу. Наприклад, сьогодні вартість залежить також і від розрекламованості товару, напханості його “мильними бульбашками” різних віртуальних споживчих властивостей. Сьогодні можливо “надувати” вартість за допомогою всіляких рекламних трюків, фіктивних рейтингів, не обґрунтованою додатковою емісією акцій, а часом і прямого обману інвестора-покупця; ціна держави, підприємств чи товару “надувається”, а додаткова грошова емісія обґрунтовується [6].

Це ж стосується сфери послуг і нематеріального виробництва. Ціни на численні послуги у сучасному світі не підкріплюються їх реальною вартістю, тобто і близько не стоять з величиною витрат, спрямованих на їх надання. Величезна “когорта” консультантів, клерків, бюрократів, адвокатів, технократів і інших абсолютно безпідставно претендують на значний “шматок суспільного пирога” не завдяки добрій репутації і знанням, професіоналізму, а за рахунок – контактів, зв’язків, можливостей і т.д.

Як можна говорити про раціональний Розподіл суспільних благ, коли переважна більшість економічних агентів заробляють на “торгашестві”. Коли у нас на одне працююче підприємство припадає десяток “підприємств-паразитів”, т.зв. комерсантів. Відомо, що чим менше посередництва між полюсами Виробництво-Споживання, тим ефективніше відбувається процес суспільного відтворення, тим менше умов для об’єктивованої видимості, удаваності (Б.В.Новіков). Широке нашарування безконтрольних торгово-посередницьких операцій у пориві єдиного бажання *заробити* призводить до того, що окремі члени суспільства зосереджують у своєму розпорядженні незаслужені обсяги т. з. фіктивного капіталу, який є перетвореною формою дійсного виробничого капіталу.

Кредит як інструмент ринкової економіки також створює умови для неефективного та несправедливого розподілу суспільних благ. Кредит – це, по суті, *перетворена форма* відкладеного споживання. Якщо хтось поклав гроші в банк на депозит (відкладене споживання), він повинен бути впевнений, що до моменту його бажання що-небудь спожити – потрібний товар буде в наявності. Однак про що можна говорити, коли в

нас людина ще не заробила, а вже встигла спожити. Роздута система споживчого кредитування дає право багатьом членам суспільства зловживати на цьому і отримувати незароблені суспільні блага – створювати фундамент для спотворення і деформування системи розподільних відносин у суспільстві. Кредит – свого роду “паразит” на тілі реального виробника благ. Сьогодні “паразитизм” прагне знайти форму практичної всезагальності, набути всезагального масштабу. Але хто, в такому разі, буде виробляти?

Кредит постає раціональною перетвореною формою лише тоді, коли з його допомогою створюються умови для розширеного відтворення, тобто він береться для того, щоб виробити, створити, зробити, а не – спожити, з’їсти і забути. У сучасній системі розподільних відносин кредит часто виступає як ірраціональною перетвореною формою, тому його вплив на систему створення та розподілу благ у суспільстві згубний.

В результаті функціонування фіктивних перетворених механізмів “легкого” отримання заробітку спостерігається неадекватне і незаслужене накопичення у окремих членів суспільства значної частини суспільних благ у процесі Розподілу. Це зосередження фіктивних вартостей створює фундамент для СПОЖИВАЦТВА, тобто не дійсного споживання, а його перетвореної форми. При цьому реальне виробництво безперервно відстає від темпів приросту фіктивних вартостей.

Про який тоді гармонійний та раціональний Розподіл суспільних благ, і, як наслідок, гармонійний процес Суспільного відтворення, може йти мова, якщо спотворені природа базових понять наукової економіки та її основні принципи. Вже в основоположному принципі стабільного постійного співвідношення вартості всіх товарів (послуг) до грошової маси немає визначеності і порядку ні в понятті вартості, ні в понятті грошової маси, ні в понятті ціни.

При цьому з часом так звані. “господарі” (точніше “хазяюшки”) фіктивних вартостей мають можливість нарощувати свої фіктивні капітали за рахунок реальних робітників, які на них працюють в реальному секторі. З кожним днем диспропорція в доходах наростає. Багаті стають ще багатшими, а робітники

найчастіше все біднішими – ледве відтворюють вартісні умови свого існування. У результаті маємо суспільство, в якому 5% населення володіють 95% всіх доходів: суспільство марнославно багатих і неможливо бідних.

Такі диспропорції в процесі Розподілу ведуть до двох незворотних і руйнівних соціально-економічних наслідків – *дисгармонії в системі Виробництво-Споживання – як наслідок кризи системи суспільного відтворення (що ми спостерігаємо сьогодні), а також – відчуження людини, позбавлення її найменших умов для вільної творчої діяльності.*

Хаотичність і безплановість процесу виробництва – без урахування дійсних суспільних потреб – призводить до перевиробництва благ у тих секторах, де вище прибутки. Це фондовий, віртуальний фінансовий, спекулятивний ринок – сфера редукованої вартості, редукованої конкретності. Тому галузі розвиваються нерівномірно: виробництво в одних не покривається споживанням іншими. Все це веде до кризи системи суспільного відтворення, порушення ринкових механізмів стабілізації попиту та пропозиції.

Зрозуміло, що в сучасному суспільстві частка суспільних благ, яка дістається певного члену суспільства, визначається його місцем у системі розподілу праці. Поділ праці різноманітний, але ключова ознака – ступінь свободи і примусу, ВІДЧУЖЕННЯ.

Адже різноманіття способів участі в Розподілі визначається тим, що людина, яка живе в суспільстві, ніколи не буває вільною, а примус може здійснюватися не тільки прямим насильством, але й методами, формами Розподілу суспільних благ, при яких вона – Людина (міра всіх речей) – в кращому разі, здатна лише відтворювати умови свого існування, працювати на злиденну оплату праці або змиритися з голодною смертю. Сучасні форми і методи Розподілу визначають існування людини в режимі репродукції. Його дія вимагає, щоб одні люди працювали керівниками, інші – підлеглими; щоб розумову роботу здійснювали одні, фізичну – інші; щоб одні працювали “головою”, інші “руками” чи ще якимись частинами тіла; щоб переважна більшість тренували необхідні органи своєї індивідуальності, забувши про все, тобто перетворившись на

індивідність... Така вузька спеціалізація – доля сучасної *людини корпоративної*, абстрагованої і вирваної з творчості і “живого спілкування”, яка свій робочий і вільний час займається репродукцією умов свого ВІДЧУЖЕННЯ [4], що є платою за створені перетворені форми суспільного РОЗПОДІЛУ.

За словами Р.М.Богачева, завдяки таким формам людина редукується до гвинтика, іграшки, засобу або маріонетки в руках власника засобів виробництва, золота або знань, користувача владними повноваженнями або розпорядника правом доступу до бога-творця [4].

Тобто сучасний процес Розподілу суспільних благ постає у формі видимості, буцімто в суспільстві діє гуманний принцип Розподілу. Однак на практиці це не так.

Доходи розподіляються не “за працею”. Сьогодні вони розподіляються за законами ринку, причому некерованого, де наявні перетворені форми розподільних відносин, коли оплата праці (гонорар, прибуток) неабияк відірвалися від змісту праці, від його суспільного значення. У результаті доходи розподіляються “за підприємливістю” і найбільшу частку доходів стали отримують підприємці, причому найбільшу з них – підприємці, що діють у сфері фінансів і торгівлі – у сфері віртуального генерування і накопичення перетворених доходів і вартостей, у сфері фіктивної конкретності. Виходить, сучасні форми Розподілу отримують суспільно визнану самостійність, буттєвість у системі розподільних зв’язків – як окремих цілісних явищ поряд з іншими формами змістовного Розподілу. У цій “буттєвості” і полягає проблема перетвореної форми дійсного формування розподільних відносин.

На жаль, усталена система розподільних відносин стає кінцевою точкою відліку при аналізі властивостей функціонування системи Розподілу в цілому, постає як особливе утворення, що надалі не розкладається, як “субстанція” спостережуваних властивостей. Загроза полягає в тому, що такий стан справ лише посилює соціальну нерівність у процесі розподілу: економічний розрив між “культиваторами” перетворених, фіктивних вартостей і ТРУДЯЩИМИ все більше наростає.

Перетворені форми – джерело безперервної ескалації і загострення соціальної нерівності і несправедливості. Тому характер і форми накопичення фіктивних вартостей *іраціональні*. Вони *раціональні* лише в тому випадку, коли члени суспільства багатіють разом із тим, що вони дають суспільству – зі зростанням частки їх суспільно корисної праці у загальному “кошику” – матеріального виробництва.

Утім, такий сумний розвиток подій у контексті розвитку гуманного суспільства шкодить усім – і незаслужено “привілейованим” верствам і “обділеним” (загнаним в систему координат тотального відчуження). Адже, відповідно до пропонованого розуміння К. Марксом і Ф. Енгельсом сутності ВІДЧУЖЕННЯ, від такого Розподілу однаково потерпає і пролетар (господар дійсних вартостей, благ) і буржуа (найчастіше, “господар” перетворених вартостей, однак дійсних благ). Вони союзники перед обличчям однієї біди [13, 52 – 53].

У результаті в суспільстві – нелюдські відносини, антагонізм, підміна понять гуманності, людяності – відносинами псевдо-, анти-людяності, ворожості. Не солідарності як необхідної умови формування людини цілком усуспільнення, а її перетвореної форми – СОЛІДАРИЗМУ. Все тому, що згідно з Е.В. Ільєнковим, не Машина (у нашому випадку система Розподілу) перетворює одну людину на раба, а іншу на господаря. Причиною є саме нелюдські відносини і взаємодії, в яких Машина (система Розподілу) є засібом “виживання поту та крові з живої людини” [8].

Адже за такою системою розподільних відносин також стоїть людина. Виходить, людина – сама собі ворог. Тому проблема полягає передусім у зміні ставлення людини до самої себе. У сучасній системі розподільних відносин людина позбавляється умов для творчого розвитку. А саме творчість, як відомо, – єдиний критерій суспільного прогресу, міра вільного, всебічного, цілісного розвитку людини в асоційованій творчій діяльності [14].

Бо жити в режимі соціальної взаємодії – творити; існувати в режимі соціального впливу – витворяти. І неважливо, ти впливаєш, чи на тебе впливають. Ти – раб, чи ти – рабовласник.

Бо “пролетар і буржуа представляють собою ОДНЕ Й ТЕ САМЕ відчуження” (К. Маркс) [13, 98 – 99].

Про яку творчість і соціальний прогрес – гуманізм у формі практичної всезагальності людини (людей, людства) – може йти мова, коли робітник, пролетар, раб – носій дійсної вартості, істинний ГОСПОДАР світу суспільних благ – перебуває на його задвірках і весь свій час зайнятий утилітарним відтворенням умов свого існування?

Література

1. Абалкин. Л.И. В тисках кризиса : монография // Л.И. Абалкин: Рос. акад. наук. Ин-т экономики. – М. : РАН., 1994.

2. Аристотель. Политика. Сочинения // Аристотель. – Т. 4. М. : Мысль, 1984. 520 с.

3. Белокрылова О.С., Вольчик В.В., Мурадов А.А. Институциональные особенности распределения доходов в переходной экономике. // О.С. Белокрылова, В.В. Вольчик, А.А.Мурадов. – Ростов на Дону: Изд-во Рост. ун-та, 2000. – 210 с

4. Богачев Р.М. “Постіндустріальний розвиток” та “інформаційна економіка” як спроби втілення ліберальної доктрини у XX-XXI столітті // Р.М.Богачев. – Вісник Національного технічного університету України “Київський політехнічний інститут”. Філософія. Психологія. Педагогіка: Зб. наук. праць. – К. : ІВЦ “Політехніка”, 2009. – №2 (26). – С. 12 – 16.

5. Богачев Р.М. Феномен форми, перетвореної в процесах суспільного відтворення. // Р.М. Богачев. Мультиверсум. Філософський альманах: Зб. наук. праць. – Вип. 78. – К. : Український центр духовної культури, 2009. – С. 170 – 180.

6. Брылёв Н.И. Фундаментальные причины мирового финансового кризиса 2008 года // Н.И. Брылёв, – Электронний ресурс, http://www.nbrilev.ru/7_noktp1.htm.

7. Глазьев С. Ю. Справедливое распределение доходов ведет к росту экономики” // С. Ю. Глазьев, – Электронный ресурс, <http://rusk.ru/newsdata.php?idar=21280>

8. Ильенков Э.В. Об идолах и идеалах / Э.В.Ильенков. – К.: “Час-Крок”, 2006. – 360 с.

9. Караяннис А. Отцы Восточной Церкви (350-400 н.э.) на перераспределении богатства // А. Караяннис, – История политической экономики. 1994. С. 39 – 67.

10. Львов Д.С. Институциональная экономика // Д.С. Львов ; Учеб. пособие / Под рук. Д.С. Львова. М.: ИНФРА-М, 2001. 317 с.

11. Маркс К. и Энгельс Ф., Сочинения // К. Маркс, Ф. Энгельс, – 2 изд., т. 12 – М: Политиздат, 1982.

12. Маркс К. Экономические рукописи 1857 – 1861 гг. // К. Маркс, – в 2-х ч. Ч. 1. – М: Политиздат, 1980.

13. Новиков Б.В. Отчуждение. // Б.В. Новиков, – Сб. статей. – К.: ИВЦ “Політехніка”. 2009, – 415 с..

14. Новиков Б.В. О гуманизме и антигуманизме. // Б.В. Новиков, – К.: ИВЦ “Політехніка”, 2001. – 390 с.

15. Новіков Б.В. Творчість як спосіб здійснення гуманізму // Б.В. Новиков, – Монографія. – 2-ге вид., переробл. та доповн. – К.:НТУУ “КПІ”, 2006. – 330 с.

16. Старцев А.Н. Распределение и обмен в агропромышленных объединениях // А.Н. Старцев, – Дис... канд. экон. наук : 08.00.05 : М., 2005. – 115 с.

Нерсесян Геннадий. Характер влияния феномена общественного распределения на развитие человека и общества. Статья посвящена выявлению особенностей существования превращенных форм в системе общественного распределения. Особый логико-гносеологический акцент сделан на демонстрации деструктивного характера влияния превращенных форм на гармоничность, целостность взаимодействия производства и потребления. Сделано предостережение, что современное состояние общественного распределения приводит к человеческому отчуждению и становится препятствием на пути творческого развития человека. Обобщающим выводом становится тезис о необходимости изменения отношения человека к самому себе.

Ключевые слова: общественное воспроизводство, производство, потребление, превращенная форма.

Nersesyan Hennadii. The impacts on human and social development phenomenon of public distribution. This article is devoted to revealing peculiarities of converted forms existence in the

system of social distribution. A special, logical-epistemological emphasis has been made on the demonstration of the destructive nature of the influence of converted forms of harmony, the integrity of the interaction between production and consumption. Finally, the author expresses the warning that the current state of public distribution can lead to human alienation and become an obstacle to the creative development of man. A generalizing conclusion is the thesis about the need of changing the attitude of man to himself.

Key words: social reproduction, production, consumption, converted form.